

Høringsnotat

Lovavdelingen
November 2016
Snr. 16/7071

FORSLAG TIL ENDRING I LOV OM FORSVUNNE PERSONAR § 8 - DØDSFORMODNING VED DØDSFALL I UTLANDET

1 INNLEDNING

I dette høringsnotatet foreslår Justis- og beredskapsdepartementet en endring av regelen om dødsformodning når det ikke er grunn til å tvile på at en person er død, jf. lov 12. mai 2015 nr. 27 om forsvunne personar § 8.

Formålet med forslaget er å legge til rette for en hensiktsmessig behandling av saker der en person med tilknytning til Norge har dødd i utlandet, og det ikke kan fremskaffes dokumentasjon på dødsfallet som aksepteres for å registrere personen som død i Folkeregisteret. Disse tilfellene håndteres i dag av domstolene ved en analogisk anvendelse av lov om forsvunne personar § 8 (og tidligere lov 23. mars 1961 nr. 1 om forsvunne personer § 1). I tilfeller der personen vitterlig er død, kan det imidlertid virke upassende eller fremmed å behandle saken etter de reglene som gjelder for «forsvunne» personer. De etterlatte kan for eksempel ha vært til stede på sykehuset da personen døde, og deretter vært til stede i begravelsen. Det kan derfor være hensiktsmessig å gi en særskilt hjemmel for behandlingen av disse sakene.

2 BAKGRUNN

I sin høringsuttalelse til Arvelovutvalgets utredning NOU 2014: 1 Ny arvelov viste Oslo byfogdembete til at de senere års økende internasjonalisering har ført til at antallet utenlandske dødsfall som skal registreres i Norge, har økt vesentlig. Oslo byfogdembete fremhevet at det oppstår et særlig problem for registreringen av dødsfall når personer med tilknytning til Norge dør i utlandet, og det ikke lar seg gjøre å fremskaffe en dødsattest som norske myndigheter aksepterer. Noen ganger skyldes dette krig eller andre uroligheter som gjør det vanskelig å fremskaffe offentlige dokumenter fra landet det gjelder. Vel så ofte er årsaken at dødsattester fra det aktuelle landet ikke anses som gyldige i Norge, jf. Instruks om krav til dokumentasjon og fremgangsmåte for å kunne registrere rettslige og faktiske forhold som finner sted i utlandet, som er fastsatt av Skattedirektoratet 12. desember 2007 med hjemmel i folkeregisterforskriften §1-2 bokstav b. Dette gjelder særlig en del afrikanske og asiatiske land. Grunnen er at attester fra disse landene ikke har den nødvendige troverdighet, ettersom de ofte forfalskes eller kan kjøpes. Dette kan skape problemer for de etterlatte i Norge. Dersom dødsfallet ikke blir registrert, får man ikke skiftet et eventuelt dødsbo. Det kan også oppstå

problemer i andre sammenhenger, for eksempel der dødsfallet har betydning for om en gjenlevende ektefelle eller barn har rett til ytelser fra det offentlige.

I disse tilfellene er de etterlatte i dag henvist til å begjære tingretten om å avsi kjennelse om at personen skal regnes for å være død etter lov om forsvunne personar § 8, som domstolene anvender analogisk i slike saker. Oslo byfogdembete har i sin høringsuttalelse etterlyst en egnet hjemmel for håndteringen av disse sakene.

3 GJELDENDE RETT

3.1 Kort om ekteskapsloven § 7 bokstav e – dødsformodning ved gjengifte

Vi har i dag ingen generell bestemmelse om avgjørelse om dødsformodning i saker der de etterlatte anfører at en person er død. Vi har imidlertid en spesialbestemmelse av denne karakter i ekteskapsloven § 7.

Ekteskapsloven § 7 har regler om bevis til bruk for prøvingen av om ekteskapsvilkårene er oppfylt. Hver av brudefolkene skal blant annet erklære om han eller hun har inngått ekteskap eller registrert partnerskap tidligere. I § 7 bokstav e er det gitt nærmere regler om hvilke bevis som kreves for at et tidligere ekteskap eller registrert partnerskap er opphørt. Av bestemmelsen fremgår det at bevis for at en tidligere ektefelle eller registrert partner er død, som regel skal føres ved attest fra en innenlandsk eller utenlandsk offentlig myndighet. Dersom slik attest ikke kan fremskaffes, kan parten legge frem sine opplysninger og bevis for tingretten, som avgjør om bevisene skal godtas. En slik avgjørelse er imidlertid forbeholdt brukt for prøving av ekteskapsvilkårene, de såkalte gjengiftetilfellene, og kan ikke benyttes i andre tilfeller.

3.2 Lov om forsvunne personar §§ 8 og 9 – kjennelse om at en forsvunnet person skal regnes for å være død

Det følger av lov om forsvunne personar § 1 at loven gir regler om forvaltningen av eiendelene til en person som er forsvunnet, samt regler om hvordan man skal gå frem for å avgjøre om en person skal regnes for å være død, virkningen av en slik avgjørelse og regler om tilbakeføring av personens eiendeler dersom personen senere kommer til rette.

I loven kapittel 3 reguleres hvordan man skal gå frem for å avgjøre om en person skal regnes for å være død. Det følger av §§ 8 og 9 at tingretten på nærmere vilkår kan avsi kjennelse om dette når en person er forsvunnet.

Etter § 8 er vilkåret for å avsi slik kjennelse at personen er forsvunnet under omstendigheter som gjør at det «ikkje er grunn til å tvile på» at personen er død. Dette innebærer ikke et krav om absolutt sikkerhet, men om at det etter en samlet vurdering av bevisene ikke er «fornuftig og rimelig tvil» om dødsfallet, jf. Prop. 18 L (2014-2015) side 41. Er vilkåret oppfylt, kan kjennelsen om at personen skal regnes for å være død, avsies «straks».

§ 9 gir adgang til å avsi kjennelse om at personen skal regnes for å være død, i tilfeller hvor det er mindre grad av sikkerhet rundt dødsfallet. Etter § 9 første og andre ledd er vilkåret at personen saken gjelder, «høgst sannsynleg» er død. Når dette vilkåret er oppfylt, kan det reises sak om at personen skal regnes for å være

død, når det er gått ett år etter det siste tidspunktet da man visste at personen var i live, jf. § 9 første ledd. Det kan likevel reises sak «straks» dersom personen forsvant i forbindelse med en ytre begivenhet som skapte stor livsfare, og det av den grunn er høyst sannsynlig at personen er død, jf. andre ledd. Når vilkåret om at personen «høgst sannsynleg» er død, ikke er oppfylt, kan saken reises når det er gått fem år siden det siste tidspunktet da man visste at personen var i live, jf. § 9 tredje ledd.

Virkningen av en kjennelse om at en person skal regnes for å være død etter § 8 eller § 9, er regulert i § 14. Kjennelsen virker for og mot alle, og skal legges til grunn i alle forhold der det har noe å si om den forsvunne er i live eller ikke.

3.3 Lov om forsvunne personar § 2 – jurisdiksjon

Lov om forsvunne personar § 2 regulerer når en sak om en forsvunnet person kan behandles av norske domstoler, samt lovvalg.

Etter hovedregelen i § 2 første ledd kan sak reises i Norge når den forsvunne hadde sitt vanlige bosted her. Etter § 2 andre ledd første punktum kan det videre reises sak i Norge når den forsvunne har tilknytning til Norge gjennom å ha formue i riket, men da bare med virkning for denne formuen. Etter § 2 andre ledd andre punktum kan sak også reises i Norge dersom saken av andre grunner er «knytt til Noreg på ein slik måte at det er rimeleg at ho blir reist her», og det blir «godtgjort» at det ikke er eller vil bli reist sak i en annen stat der det er mer formålstjenlig å avgjøre saken. I Prop. 18 L (2014-2015) side 38 står det følgende i spesialmerknaden til bestemmelsen:

«Om saka er knytt til Noreg på ein slik måte at det er rimeleg at saka blir handsama her, må vurderast konkret. Føremålet med føresegna er særleg å unngå tilfelle der det blir umogeleg å avklare rettsstillinga for ein forsvunnen person på grunn av skilnader i norsk og utanlandsk rett.

[...]

Dei norske domstolane bør ikkje avgjere ei sak etter § 2 andre ledd andre punktum i tilfelle der styresmaktene i ein annan stat har betre føresetnader for å opplyse saka og treffe ei riktig avgjerd. Departementet sluttar seg til utsegna frå Skiftelovutvalet om at det er «først når det viser seg at sak ikke vil bli reist i et annet land at sak kan tas til behandling her», jf. NOU 2007: 16 side 280.»

4 NÆRMERE OM ENDRINGSFORSLAGET

4.1 Forslaget til lov om forsvunne personar § 8 nytt fjerde ledd

Departementet legger til grunn at den sakstypen som er behandlet i dette høringsnotatet har et visst omfang, og at antall saker vil kunne øke som følge av internasjonaliseringen av samfunnet. Det kan derfor være grunn til å vurdere om man i lovverket bør ha en mer passende hjemmel for behandlingen av disse sakene.

En mulighet kan være å plassere en slik bestemmelse i skifteloven, som en tematisk parallell til ekteskapsloven § 7 bokstav e. De etterlattes behov for en kjennelse om at personen skal regnes for å være død, vil imidlertid kunne slå inn i ulike sammenhenger, ikke bare i forbindelse med skifte av dødsboet. For eksempel

vil det også kunne ha betydning for den gjenlevende ektefellens eller barnas rett til ytelser fra det offentlige. Departementet antar derfor at det er mer hensiktsmessig å utforme en generell bestemmelse om behandlingen av disse sakene. Departementet foreslår at dette gjøres ved å tilføye et nytt fjerde ledd i § 8 i lov om forsvunne personar. Det vises til lovendringsforslaget i punkt 6.

Det er i saker der det etter bevisføringen «ikkje er grunn til å tvile på» at personen det gjelder har dødd i utlandet, jf. § 8 første ledd, at det er behov for en ny hjemmel for å avsi kjennelse om at personen skal regnes for å være død. Det foreslås ingen tilsvarende endring av § 9. I saker der spørsmålet om personen er død er mer tvilsomt, er det mer nærliggende å si at personen er «forsvunnet», og § 9 kan da anvendes direkte etter sin ordlyd.

Poenget med forslaget til § 8 nytt fjerde ledd er å utvide virkeområdet til § 8 til også å gjelde saker der personen det gjelder, ikke er «forsvunnet», men åpenbart død. Det er ikke meningen å innskrenke adgangen etter § 9 til å behandle reelle «forsvinninger» i land som ikke utsteder dødsattester som aksepteres av norske myndigheter.

4.2 Forholdet til lov om forsvunne personer § 2

Departementet antar at det ikke er nødvendig å gjøre endringer i reglene om jurisdiksjon i lov om forsvunne personar § 2 i lys av tilføyelsen av § 8 nytt fjerde ledd. Bestemmelsen gir etter departementets syn tilstrekkelig grunnlag for å begrense norske domstolars jurisdiksjon til de tilfellene der de etterlatte har et reelt behov for å få saken behandlet i Norge, og det samlet sett fremstår som formålstjenlig at saken blir reist her.

Hovedregelen i lov om forsvunne personar § 2 er at en sak om at personen skal regnes for å være død, kan reises for norske domstoler når den forsvunne er bosatt i Norge. Domstolenes analogiske anvendelse av lov om forsvunne personar ved dødsfall i utlandet som ikke er blitt registrert i Norge, har så langt også vært begrenset til tilfeller hvor den avdøde var bosatt i Norge.

Det kan reises spørsmål om det vil kunne være tilfeller der de etterlattes behov for å få slått fast at en person skal regnes for å være død, etter omstendighetene kan gjøre at det er «rimelig» at sak blir reist i Norge, jf. § 2 andre ledd andre punktum, selv om den avdøde ikke var bosatt i Norge eller har etterlatt seg formue i riket. Departementet antar at dette må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle.

5 ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

I lovforslaget foreslår departementet å gi en særskilt hjemmel for behandlingen av saker som i dag håndteres ved en analogisk anvendelse av lov om forsvunne personer § 8. At behandlingen av disse sakene reguleres i en egen bestemmelse, antas i prinsippet ikke å medføre noen økning i antall saker. På den andre siden kan det ikke utelukkes at en lovendring kan innebære en synliggjøring av denne sakstypen, som vil kunne føre til at noen flere saker blir brakt inn for domstolene. Det legges likevel til grunn at økningen i antall saker i så fall vil være begrenset.

6 LOVFORSLAG

I lov 12. mai 2015 nr. 27 om forsvunne personar § 8 skal nytt fjerde ledd lyde:

Reglane i første til tredje ledd gjeld òg når ein person har døydd i utlandet, og det ikkje kan skaffast dokumentasjon på dødsfallet som norske styresmakter godtek for å registrere dødsfallet i Folkeregisteret. Reglane elles i denne lova gjeld tilsvarande for slike saker så langt dei høver.